

De eerste illegalen

Van de eerste illegalen was Bernard IJzerdraat de allereerste.

IJzerdraat was in mei '40 niet zo jong meer: acht-en-veertig.¹ Hij was in oktober '91 in Haarlem geboren en was eerst vele jaren lang onderwijzer geweest, vervolgens leraar handenarbeid aan een van de kweekscholen te Rotterdam. Hij had een artistieke inslag, kunstweven was van jongsaf aan zijn hobby. Na de Rotterdamse periode had hij in het Gooi een eigen weefschool opgericht. In de crisisjaren leverde die school maar bitter weinig op, te weinig voor een gezin met twee opgroeiende zoons. De school werd dus geliquideerd en IJzerdraat trad bij een tapijtfabriek in Dinxperlo als adviseur in dienst. Dinxperlo ligt in de Achterhoek aan de Duitse grens. IJzerdraat werd er als het ware met zijn neus gedrukt op wat aan gene zijde van die grens gebeurde. Hij werd een onverzoenlijk tegenstander van het nationaal-socialisme. In '36 sloot hij zich bij de beweging 'Eenheid door Democratie' aan. Na het uitbreken van de tweede wereldoorlog was hij er van overtuigd dat de Duitsers vroeg of laat ons land zouden binnenrukken. Hij had de behoefte, in dat geval op zijn wijze zo lang mogelijk door te vechten en hij verhuisde daarom naar Schiedam; hij werd tijdelijk leraar aan enkele scholen in Schiedam en Vlaardingen. Op 14 mei zag hij het centrum van Rotterdam in vlammen staan, 's avonds kwam de aankondiging der capitulatie. Hij deed die nacht geen oog dicht. De volgende dag, 15 mei, stond voor hem vast dat er tot verzet opgeroepen moest worden. Onder welke naam? De 'Geuzen'! Nog diezelfde dag schreef hij zijn eerste 'Geuzenbericht' dat hij in kopie aan enkele kennissen toezond en voorts door zijn jongste zoon (zijn oudste was gemobiliseerd) hier en daar in Schiedam bij mensen in de brievenbus liet stoppen. Drie dagen later nam hij opnieuw de pen ter hand om 'Bericht no. 2' van de 'Geuzenactie' te schrijven, het eerste dat bewaard gebleven is. 'De Geuzenactie', schreef hij, 'is ingezet op 15 mei 1940 te Amsterdam' (dat was als camouflage bedoeld). 'Ons eerste bericht heeft nu al zelfs Nijmegen bereikt' (de achtergrond van die mededeling is onduidelijk). Daarop volgden profetische zinnen:

¹ Ons beeld van IJzerdraat en zijn groep is nagenoeg uitsluitend gebaseerd op de onderzoeken die drs. A. H. Paape in zijn *De Geuzen* (1965) samengevat heeft.